

Hanne Ørstaviková (Norsko)

Úzkostné ženy, nefunkční rodinné vztahy, neschopnost spojit se s bližními v okamžiku, kdy to potřebují – to jsou hlavní témata, na která se upírá pozornost oceňované norské prozaičky (nar. 1969). Do svého díla umně zapracovává intimní a osobní prožitky i traumata, jako je úmrtí manžela na rakovinu. Ač lze její styl označit za minimalistický, získal si širokou oblibu, o čemž svědčí i to, že její knihy vyšly už ve více než dvaceti světových jazycích. Čeští čtenáři mají k dispozici překlady románů *Láska*, *Ve skutečnosti* a *Farářka*. Právě *Láska*, zdánlivě prosté dílo, v němž situace jako vstup do neznámého domu či jízda s cizím člověkem hraničí s hororovými scénami, jí zajistil průlom mezi nejoblíbenější norské spisovatelky. Od té doby svou kariéru ozdobila řadou norských literárních cen.

úryvky přeložily Jitka Peloušková, Miluše Juříčková, Zuzana Parthonová, Dorota Kubíková a Michaela Tučková

úryvek z knihy **Láska**

přeložila Miluše Juříčková

Až budu stará, vydáme se na dalekou cestu, Pojedeme vlakem tak daleko, jak to jen bude možné. Z okna budeme pozorovat hory, města i jezera, budeme si povídat s lidmi z cizích zemí. Budeme pořád spolu. Nikdy to neskončí.

Obvykle jí stačí tři knihy týdně, jindy čtyři nebo pět. Nejradši by četla bez ustání, zachumlaná pod peřinou, v teplé noční košili, se šálkem a spoustou cigaret. I bez televize by se obešla, vždyť se na ni skoro nedívám, pomyslela si, ale to by asi nešlo kvůli Jonovi.

V posledním okamžiku prudce strhne volant na stranu, tak tak že nesrazila starší ženu, která klopýtá po zamrzlé silnici a táhne za sebou šedou nákupní tašku na kolečkách. Je tma a navíc se kolem silnice tyčí vysoko nahrnuté závěje. Ty stíní, myslí si Vilma. Vtom zjistí, že zapomněla rozsvítit reflektory a celou cestu domů jede v neosvětleném autě. Zapíná potkávací světla.

Jon se snaží nemrkat. Nedaří se mu to. Svalstvo kolem očí je staženo v křeči. Klečí na posteli a vyhlíží z okna. Čeká, až se Vilma vrátí domů. V naprostém tichu upírá oči k jedinému místu za oknem. Snaží se udržet oči otevřené a v klidu. Venku je nejméně metr sněhu. Pod schody, hluboko pod sněhem bydlí myši. Mají tam chodby a tunely, navštěvují se, možná se dělí o jídlo. Třeba se navzájem i krmí.

Zvuk jejího auta. Když na něj čeká, není schopen si jej vybavit. Úplně jsem ho zapomněl, myslí si. A pak, když už nečeká s takovým soustředěním, ho uslyší. Blíží se, Jon cítí ten zvuk jakoby uvnitř, skoro v břiše. Ne já, ale můj žaludek ten zvuk rozezná, říká si v duchu. Vzápětí zahlédne rožkem okna její modré auto. Vyjíždí zatáčky, míjí závěje kolem silnice, zahýbá na vedlejší cestu, vjíždí na nájezd před domovním vchodem.

Motor je hlasitý a rozléhá se pokojem. Vzápětí je vypnut, Jon slyší, jak přibouchla dveře auta a otáčí klíčem v zámku. Počítá vteřiny, teď zaklaply dveře. Každý den stejné zvuky.

[...]

Jon slyší její kroky na podlaze nad sebou. Její střevice. Vilma chodí doma v letních střevičkách na malém podpatku. Vyndává sirky zpod víček. Jednu škrtně, ale nesfoukne, chce ji udržet zapálenou v ruce co nejdéle. Vilma se možná právě převléká. Do práce sukni a rtěnku. Doma nosí sportovní oblečení se zipem ke krku. *Je uvnitř tak měkounké, pojd' si sáhnout, Jone.* Když se sem přestěhovali, dostal od ní přezůvky. Přinesla je z práce hned první dny. Byly zabalené do květovaného papíru, hodila mu je na dálku, musel balíček chytat ve vzduchu. Vlněné papuče sahají Jonovi až ke kotníkům, s koženou podrážkou a zapínáním na kovovou sponu. Když nechá sponu otevřenou, při chůzi lehce cinká.

Vilma odkládá sklenici vody na stůl. Dívá se oknem do tmy. Pouliční lampy osvětlují cestu mezi domy, jež se táhnou na obě strany. Na severní straně ústí cesta zpět na hlavní silnici. Je to jakýsi kruh, napadá ji, do centra se dá zajet kolem obecního úřadu a obchodů, mezi domy, zahrnout na hlavní, sledovat ji směrem k jihu a po chvílce najet zpátky do centra obce. Většina domů má okna obývacího pokoje na hlavní silnici. Musíme něco udělat pro celostní pojetí architektury. Na odvrácené straně je všude kolem les. Poznává si pár pojmů na kus papíru: identita, vnímání sebe sama. Estetická výchova. Informace.

Prochází do obývacího pokoje. Na gauči leží šedý vlněný pléd s bílými kruhy. Na rubu je bílý a kruhy jsou šedivé. Bere si deku a suně lenošku k topení pod oknem. Na kulatém stolečku nahmátne nějakou odbornou knížku.

Knihy má voskovaný potah, příjemný na omak. Přejíždí přes něj levou rukou, pak knihu otevře. Přečte pár řádků, zakloní hlavu a přivře oči. Promítají se jí obličejové z práce, lidé, kteří přicházejí do kanceláře. Teď už se tam cítí opravdu dobře. Probírá v duchu konkrétní situaci, opakuje si svou vlastní mimiku.

Jon stojí ve dveřích a pozoruje ji. Snaží se nemrkat. Chce se jí zeptat něco kolem narozenin, zítra mu bude devět. Vtom si uvědomil, že to může počkat, vždyť spí. S knihou na klíně. Je zvyklý vídat ji v této poloze. S knížkou v ruce, pod ostrým světlem lampičky, často se zapálenou cigaretou, už mnohokrát dlouze pozoroval obláčky vinoucí se ke stropu. Její dlouhé černé vlasy jsou rozprostřeny na opěradle, část jich přepadává dolů a mírně se vlní. *Hlad' mě po vlasech, Jone.*

Otočí se a jde do kuchyně, bere ze skříňky pár sušenek. Dá si jednu do pusy a cumlá ji, ale opatrně, aby se nepřelomila.

Schází dolů do svého pokoje. V posteli si klekne a vyrovnává sušenky do řady na parapet.

Pozoruje sních před oknem, kolik vloček asi je v té obrovské hromadě sněhu. Pokouší se je spočítat, brali to dnes ve škole. Říká se tomu sněhové krystalky. A každý je jiný. Kolik jich asi bude ve sněhové kouli. Nebo v bílém flíčku, který uvízl na okně.

úryvek z knihy **Det finnes en stor åpen plass i Bordeaux**

přeložily Zuzana Parthonová a Jitka Peloušková

Potkáme se (Vil du møte meg)

Tak to začalo, Johannes a já, my dva. Nebo, začalo to tím, že jsem si v časopise přečetla článek, který napsal, je totiž kunsthistorik a já už tehdy věděla, kdo je, že nepíše kritiky, ale spíš teoretické věci o estetice a sociologii umění, které jsem nikdy nečetla, ale potom jsem narazila na tenhle článek a ten mi udělal tak velkou radost. Byl nejen dobře promyšlený, ale formuloval myšlenky za pomocí slov tak jasně, jako by měl slova v rukou, nebo jako by sama slova byla jeho rukama, byla jím samotným, tak silně přítomným. Dívala jsem se na tu malou fotku vedle jména, a zdálo se mi, že vypadá mile, tak dobrosrdečně a radostně, jak mu ty jeho kudrnaté tmavé vlasy trčely do všech stran, a já jsem hned dostala chuť ho kontaktovat. Odložila jsem to, ale potom jsem na to myslela znovu, o den později taky a stejně tak ten další den. A tak jsem to nakonec udělala, na internetu jsem našla jeho číslo a poslala zprávu. Byla formální, s jeho jménem a mým, poděkovala jsem mu za článek a napsala, co se mi na něm líbilo. Nic víc, žádný návrh, žádný náznak. Ale poslala jsem mu tu zprávu a tím řekla Já jsem tady, ty tam, vidím tě. Další den mi poslal krátkou odpověď, Děkuji, to je od Vás milé. Nic víc. No nic, pomyslela jsem si. A říkala jsem si, že jsem to aspoň zkusila, a i když z toho nic nebude, snaha se počítá.

A potom, o týden později v neděli večer kolem sedmé, přišla ta druhá zpráva. Ta, po které jsem celou dobu toužila. Krátké, vřelé Setkejme se.

Odpověděla jsem Ano.

A tak jsme si začali vyměňovat zprávy a já jsem vlezla do sprchy a cítila, jak mi krev tepe v žilách, oholila si nohy a třísla, potom přišel na řadu deodorant, make-up a oblečení, nepamatuji si, co, jen že jsem si na sebe něco hodila, seběhla dolů ze schodů a potom ven na ulici, šla jsem pod těmi velkými stromy směrem k zastávce autobusu a cítila se tak roztřesená, tak prázdná a plná světla zároveň. Už jsem byla skoro u cesty, kde jezdí autobus, když mi došlo, co vlastně psal v těch zprávách potom: Můžu přijet k tobě, stálo v nich, nedrží mě tu žádné povinnosti. Ale já přijdu za tebou, napsala jsem, doma mám dceru. Ano, přijed' až do Vestlandet, napsal, a já odpověděla, že klidně, myslela jsem totiž, že vím, kde bydlí a že si dělá legraci, že podle té adresy, kterou jsem viděla, když jsem na internetu hledala jeho telefonní číslo, je to přece někde na druhé straně města, a věděla jsem, kterým autobusem pojedou a která zastávka je nejbližší a kde mám vystoupit. Teď jsem ale konečně pochopila, co mi opravdu napsal. Nebyl ve stejném městě. Byl v úplně jiné části země. BerRRgen, bylo na konci adresy. Bergen. Napsal mi to různými způsoby v několika zprávách. Ale já jsem to nepochopila. Měla jsem za to, že je všechno tak, jak jsem si myslela a viděla to před sebou. Ale ve skutečnosti to bylo jinak. Nebyl tady. Byl daleko. Otočila jsem se a šla jsem zase domů.

Pak se domluví s mámou, zeptám se, jestli by nemohla zůstat se Sofií, protože Sofie nemůže být sama doma, i když je jí 16, prostě jsme to tak zatím nedělaly. Ale máma pomůže, říká, Měj se pěkně, holčičko, jen jed'.

Můžu přijet v sobotu, píšu ve středu ráno, tři dny poté. Odpovídá nejdřív váhavě: Že si tak troufáš, přijet sem jen tak kvůli tomu. Neodpovím na to, nechám ho trochu podusit. O dvě hodiny později: Přijed'! Přijed' v sobotu a zůstaň, jak dlouho budeš chtít!

V sobotu ráno, než letadlo vzlétne, se cítím tak lehce, vezmu si noviny ze stojanu, a jako bych byla někdo jiný, někdo, kdo běžně bere noviny ze stojanu, beru je a otvírám, tady jsem teď takovým člověkem, někým jiným, a vůbec mi to nevadí, nic to nemění na tom, že jsem jakoby poslepovaná z kousků štěstí a nedržím pohromadě. Přejíždím očima stránky a najednou vidím krátký rozhovor se mnou, pár otázek, odpovídalo na ně víc lidí, už jsem na něj zapomněla, volali mi nedávno, když jsem byla na cestě domů. Neřekla jsem si o zaslání rozhovoru ke kontrole, právě naopak, chtěla jsem se tomu vyhnout. Chtěla jsem, aby mi se tyhle moje výroky vytratily z paměti, aby mi je nikdo nepřipomínal, abych se na sebe nemusela dívat takhle zvenku. Vyhnout se tomu. A teď jsem tu stála a listovala novinami, do kterých se jinak nikdy nedívám, a tohle všechno, svoji malou fotku a to, co jsem říkala, jsem vnímala jako naprosto otřesné. Vyznívalo to totiž, jakože se srovnávám s umělkyní Louise Bourgeois. Ona a já. My. Tak to vypadalo. Tak to v těch novinách bylo. Kdo jsem si myslela, že jsem. A teď jsem na cestě za tím mužem, takhle se k němu vrhám v domnění, že stačí jen přijít a vzít. Přijít a dostat. Že stačí jen přijít.

Bylo to jako dostat facku z obou stran. Začala jsem se potit, chtěla jsem se schovat, nemyslet, nikam nejezdit. Já, která jsem byla před chvílí tak šťastná. Teď to bylo všechno pryč. A to jsem se před chvílí cítila tak rozechvěná a šťastná.

Let? Nepamatuji si ho. Celých 50 minut, než jsem dorazila na místo, jsem tam seděla s obličejem, který jsem si chtěla sundat, utéct od něj. Teď se s ním setkám a chtěla jsem být krásná, chtěla jsem svítit, zářit jeho směrem. Tak jsem si to představovala a vysnila. Jako ve filmu, přijít k němu, oslnit ho. Ale teď je můj obličej zničený, nebo tak to aspoň cítím, je to jako bych se pohybovala mezi dvěma bytostmi, které jsou já, a když vstávám a jdu k východu z letadla, jsem tou, která se celou noc ve spánku těšila tak moc, že ho narušila, a teď se cítí zničeně a ošklivě. Neviditelná procházím chodbami mezi ostatními cestujícími a až dojdu ke konci haly se zavazadlovými pásy, na tom malém letišti, vidím ho na druhé straně místnosti, stojí s kupou novin v ruce, jeho rozčuchané vlasy, jeho černý svetr, tmavě zelená bunda, stojí tam a dívá se na mě, já jdu k němu, už jsem u něho a on mě k sobě přivine a drží a drží. Nic neříkáme. Nechávám tašku spadnout na zem, abych ho taky mohla obejmout, oběma rukama se přivinu k jeho černotě a slyším zvuk jeho srdce, cítím ho skrz svetr, cítím, jak bije a bije.

úryvek z knihy **Zůstaň u mě** (Bli hos meg)

přeložily Dorota Kubíková a Michaela Tučková

Doma nebyl nikdo, kdo by řekl, že mě má rád. Víím, že kdybych se zeptala, řekli by ano, máma s tátou, jistě, že mě mají rádi. Ale neptala jsem se, taky proto, aby se táta nenaštval. Byla to přece samozřejmost. Tak jako Bůh miluje všechny lidi. To přece víš. Proč jsem to nedokázala cítit?

Nikdy se navzájem nedotýkali, nemazlili se, nebyla mezi nimi žádná něha. Máma si myslela, že je táta sentimentální, patetický a ubohý a zároveň se ho bála, byla z něj k smrti vyděšená. Jednou prý táta uprostřed noci běhal přes zasněžená pole se sekerou, že se opil domácí pálenkou (říkala máma) a běhal divoce a rozzuřeně a skákal přes kamenný plot, vidím to před sebou, jak skáče přes ten zasněžený plot na jeden odraz. Táta musel být tak mladý a silný a mrštný, mladší, než je teď M, třicet tři nebo třicet čtyři, ale táta mi nedávno vyprávěl, že tak to nebylo, neopil se a ani nebyl rozzuřený, to se sekyrou nikdo nepochopil, po nikom nešel, měl s sebou tu sekyru jako paličku, jako u soudu, aby něco rychle odklepl, názor, diskutovali přece o politice, tvůj otec je šílený, naháněl lidi se sekerou, skončilo to tak, že mu veterinář píchnul sedativa, několik lidí ho muselo uklidňovat. Ale to s tou sekyrou se stalo už dávno, tehdy se mnou byla máma těhotná, a stalo se to jenom jednou. Táty se sekerou jsme se nebáli. Prostě jsme se jen báli. Tak čeho jsme se tolik báli?

Bylo to láskou a tím, jak samozřejmě to slovo bylo, ale já ho nedokázala pochopit. Jediné, co jsem znala byl strach, strach byl opravdový, neustálý. Nepamatuji si už, co dokázalo tátu tolik rozzlobit. Prostě se to dělo. Mohli jste převrhnout skleničku nebo přijít pozdě na večeři. Mohli jste si na výšlapu udělat puchýř, a pak se to muselo zalepovat. Mohli jste špatně nahodit návnadu při rybaření nebo jste něco nakreslili do bločku u telefonu. Nebo kamarádka zavolala během večeře. Nebylo to těmi věcmi samotnými, ale tím, co znamenaly: že nejste dost dobří. Nedávali jste dost pozor. Nebylo to rozlitým mlékem, ale tím, že jste takoví. Ti, co věci odbývají, nejsou ohleduplní nebo se o věci nestarají. Jak nepatrně to zní, když to teď píšu. Ale nebylo to nepatrné, pro mě to znamenalo všechno. Svět byl tvrdý. Chyba byla chybou. Když to dalo udělat správně. Strach jako stav bytí. Nevím, kdy to začalo. Měla jsem prostě strach, strach byl kůží pod tou mou, která se nedala svléknout.

Je divné to psát. Že jsme se báli. Chce se mi z toho brečet, brečím, když tohle píšu. Přiznávám: prostě jsme se báli. Báli jsme se celou dobu. Teď mi brzy bude padesát tři.

A sama sebe se ptám – kým bychom byli, kdybychom se nebáli? Skoro jako by nám chybělo něco, čím bychom mohli být místo toho. I to zní divně, když o tom píšu, ale tohle se mi honí hlavou: kdybychom se nebáli, kdyby strach najednou zmizel, co by se stalo?

Když se strach stal tím nejhlubším, nejniternějším, tím skutečným. Kdyby byl odstraněn: jako obrovský kráter. Strach je tak totální. Strach je voda, která všude vtéká, do každého rohu, pod každou postel. Ta dívka, kterou jsem byla, například když jí bylo deset, kdyby strach, který znala, kdyby důvod toho strachu, ten nejvíc zřejmý důvod: táta; kdyby tam nebyl, kdyby táta umřel, nebo kdyby od něj máma odešla, když mi bylo deset a vzala mě sebou, nebála bych se pak? Čím bych potom byla? Kdo jsem, když se nebojím?

Je to něco většího. Nemá to konkrétní počátek – to není ten případ. Je to něco většího a já nevím co.

Já to jen nechápala. Je to vidět na fotkách, když jsem byla malá. Když mi byly dva, byli jsme u fotografa ve Vadsø, černobílé, šedé odstíny, sedím tátovi na klíně, tmavá skládací sukýnka a bílé punčochy, o jeden rok starší bratr vedle na mámině klíně. Ostatní se usmívají, ale já vypadám zadumaně. Jako bych se neustále snažila něco pochopit. O co se tady snažíme? Co to tady děláme? Myslím, že jsem celé dětství jen nechápala smysl toho všeho. Proč žít, když to není radost. Když to není dobré, když nikde není něha, když to není – láska?

A stejně, zároveň, jsem byla vyčleněná. Láskou se zabývali ostatní. Já to viděla ve filmech, dokázala jsem to napodobit. Ale nikdy jsem nebyla její součástí. Nevěděla jsem jak. Styděla se. Pokoušela se schovat. Nebyla jsem jí schopná.

Takže když můj muž, otec naší dcery, po dvanácti letech řekl, že vždycky věděl, že se dá spolu žít více láskyplným způsobem, věděla jsem, že má pravdu. Já toho nebyla schopná. Rozvedli jsme se. Dozvědět se to ničemu nepomohlo. Já to přece věděla, celou dobu. Jen jsem nevěděla, co s tím.

O deset let později jsem potkala L, nakladatele, se kterým se stala blízkost něčím vítaným. Co tím chci říct? Chci říct, že jsem pomalu – někdy ano, někdy ne – nacházela klid v něčí blízkosti. Byl tak laskavý. Obezřetný. Ta hebká, nazelenalá kůže. Jak se v něm měnilo to dobré a bylo to na něm vidět, ve tvářích, v očích, ta nepatrná záře. Jeho ruka, suchá a teplá. Nevyžadoval ode mě nic, co jsem mu nemohla dát. Znovu a znovu jmi dával pocit, že jsem dost dobrá. Lepší, než jsem si o sobě často myslela. Že jsem vítaná, že mě chtěl takovou, jaká jsem.

Trvalo to čtyři roky, poslední dva byl L nemocný, a pak zemřel. Od té doby uplynuly dva roky. O rok později jsem potkala M. A už před tím, než L zemřel jsem věděla, že napíšu tenhle román. Něco jsem o něm tušila, ale nezačala jsem. Čekala jsem a čekala, až mi sám otevře, až mě vezme s sebou. Tolik jsem čekala až započne.